

МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження: Кожна епоха породжує нові засоби комунікації, які відображають особливості її культурно-історичного, науково-технологічного розвитку і найбільш ефективно задовольняють потреби й інтереси людей. Важливою складовою комунікаційного середовища сучасного інформаційного суспільства є мас-медіа. З появою електронних мас-медіа частина функцій засобів усної та друкованої комунікації замінюється новими, які реалізуються за допомогою мультимедійних інтерактивних медіа, насамперед, Інтернету. Сучасні мас-медіа забезпечують процес інформаційно-комунікаційного обміну між всіма підсистемами суспільства, пов'язаними з виробництвом, повсякденним життям людей, культурою і владою. Як опосередкована ланка між пізнанням і комунікацією, мас-медіа відіграють вирішальну роль у формуванні індивідуальної і суспільної свідомості. Під їх впливом відбувається формування, селекція і ретрансляція знань, ідеалів, цінностей, переконань і практичних настанов, ухвалення певних рішень та актуалізація вольових зусиль щодо їх реалізації. Водночас сучасні мас-медіа, прискорюючи соціокультурну динаміку, обумовлюють трансформації ціннісних засад індивідуального й суспільного буття, нівелюють традиційно існуючі відмінності світогляду, змінюють спосіб сприйняття світу, мислення та поведінки людей. Актуальність запропонованого дослідження визначається прискореним поширенням та зростанням ролі інформації й інформаційних технологій у сфері безпеки держави. Стрімкий розвиток сучасних технологій, засобів масової комунікації, зокрема всевітньої мережі Інтернет, можливість охоплення широких мас населення інформацією з метою маніпулятивного впливу на суспільну свідомість, неупорядкованість та відсутність контролю за діяльністю Інтернет-медіа та соціальних мереж призводять до їх активного використання у веденні концентральних та інформаційних війн різної локалізації. Зазначені процеси не оминули й український соціум. Здобуття державної незалежності, кардинальна перебудова економічного, політичного, соціального устрою, насичення мас-медійного простору іноземним контентом і безперешкодне ознайомлення з соціокультурними здобутками інших країн призвело до значних зрушень у суспільній свідомості українців. Відтак необхідність соціально-філософського аналізу впливу мас-медіа на формування суспільної свідомості визначається й потребою розробки комплексу заходів щодо нейтралізації потенційних загроз у сфері інформаційної безпеки. **Мета дослідження:** соціально-філософський аналіз функціонування мас-медіа у площині формування суспільної свідомості в умовах інформаційного суспільства. Досягнення поставленої мети здійснюється через вирішення наступних **завдань:** окреслити концептуальні підходи, методи та уточнити понятійно-категоріальний апарат дослідження; охарактеризувати роль мас-медіа у суспільному поступі; проаналізувати діалектику взаємозв'язку суспільної свідомості та мас-медіа; розкрити різновекторність впливу мас-медіа на суспільну свідомість; з'ясувати особливості впливу новітніх мас-медіа на суспільні відносини та свідомість в умовах інформаційного суспільства. **Об'єктом** дослідження є мас-медіа в епоху інформаційного суспільства. **Предметом дослідження** є вплив мас-медіа на трансформацію суспільної свідомості в інформаційному суспільстві. Сучасне життя важко уявити без засобів масової інформації. Радіо, телебачення, періодичні видання стали невід'ємними атрибутами світу сучасної людини. У постіндустріальному суспільстві влада знань та інформації стає вирішальною в управлінні державою, відтісняючи на другий план вплив грошей та спонукання. Сьогодні мас-медіа все більше служать не лише необхідним ланцюжком у складному механізмі державотворення, але і його митцем. Сила впливу ЗМІ на свідомість і поведінку громадян величезна. Оцінки всезростаючого впливу ЗМІ на суспільство протилежні. Деякі автори, наприклад О.Тюфлер, вбачають у цьому явищі паростки нової, більш високої та гуманної цивілізації, інформаційного суспільства, реальний рух до «гетерогенної, особистісної, антибюрократичної, шукаючої, мислячої, творчої держави», яка здатна вирішити найбільш гострі конфлікти сьогодення. Інші мислителі, констатуючи спустошуючий та руйнівний вплив на особистість і культуру мас-медіа, і особливо телебачення, оцінюють зростаючу роль інформаційної влади дуже песимістично. Так і відомий італійський кінорежисер Федеріко Фелліні вважав, що «з допомогою гіпнохітичної сили видовища, яке і вдень і вночі без перерви приходить до людей в будинок, телебачення зруйнувало не тільки світ кіно, але також ставлення індивіда до дійсності. Усе життя – природа, наші друзі, література, жінки – все поступово згасає під впливом цього маленького екрану, який стає все більшим та проникає усюди. Він поглинув усе: реальність, нас самих і наше ставлення до дійсності». Існує позиція, за якою величезні дози масової інформації можуть стати «соціальним наркотиком» для мас, можуть відучити людолюбство від активної участі у суспільному житті, від пізнання його законів та перетворити маси у пасивних споживачів новин [4]. Так чи інакше, засоби масової інформації перетворилися на могутній соціальний інститут, що виховує соціально-громадянські, національно-духовні почуття, звички, спонуки, наміри, тощо. Вони беруть активну участь у формуванні та розвитку особистості, мають величезний вплив на духовне вдосконалення аудиторії, виховання високих моральних якостей та духовних принципів [4]. Найсучасніший вид ЗМІ – це Інтернет, з поширенням якого з'явилися інтернет-ЗМІ, які мають свій сайт. Тому, у сучасну епоху глобалізації поразки і перемоги ідей та інтересів певних соціальних груп, навіть, цілих держав здійснюються на невидимому фронті інформаційно-психологічних воєн, які використовують комунікативні технології з довготривалими і короткочасними цілями. У подібних умовах роль ЗМІ у формуванні індивідуальної та суспільної свідомості особистості значно зростає. Засоби інформації в сучасному світі є важливою частиною «духовного виробництва». Тому, недооцінка впливу засобів масової інформації на людину і маніпуляція громадською свідомістю стають однією з головних причин розмивання культурних цінностей, деградації мистецтва, моральності і духовності і доступності, а відповідно й рівня освіти підрастаючого покоління [2, с. 243]. Одним з найважливіших прийомів роботи з населенням вважається максимальна оперативність в інформаванні, негайне доведення «найгарячіших фактів». Засіб інформації, що першим повідомить про значимі події, стає більш привабливим для аудиторії. У підсумку технічне питання про швидкість передачі повідомлень переростає в стратегічний, визначальний рейтинг газети або телепрограми, тобто і її фінансове благополуччя. У зв'язку із цим, журналісти прагнуть до надоперативності, організувати заради неї всіма правдами і неправдами прямі репортажі з місця подій. Для цього вони готові допустити будь-яку безтактність у відношенні до людей і навіть піддати загрози їхнє життя. Зусиллями ЗМІ здійснюються не тільки звуження і стандартизація індивідуальної свідомості, але й деградація класичної (світової та національної) культури в її спустошеній і спрощеній версії – у масову культуру. Це поняття позначає певний стан культури сучасного суспільства, пов'язаний з використанням доступних більшості людей примітивних стандартів мислення і поведінки, що відчужують їх від творчо активної діяльності. Масова культура, яка нав'язується ЗМІ, спрямована, насамперед, проти духовних глибин свідомості людини. Її завдання – окупувати внутрішній світ особистості, позбавити самостійності, привчити до покірливого копіювання пропонованих суспільству спрощених життєвих стандартів. Штучно провокований інтерес увійшов і закріпився у свідомості значної частини суспільства [3]. **Висновок:** Значення мас-медіа як чинника впливу в процесі формування суспільної свідомості полягає в можливості подати інформації на масову аудиторію через основні механізми цього процесу: формування громадської думки; маніпулювання політичною свідомістю суспільства; контроль над медіапростором; створення національної комунікаційної системи; виконання функцій соціального контролю; поширення правових знань, правової культури, надання інформації про правове регулювання відносин у суспільстві; формування суспільної моралі; мас-медійний вплив на формування естетичної свідомості суспільства; формування релігійної свідомості різними медіа; відмінність впливу друкованих ЗМІ та електронних мас-медіа; активний вплив сучасних мас-медіа на свідомість дитячої аудиторії. Мас-медіа пройшли значний шлях розвитку від каналу інформації та розваги до політичного інституту, що значно примножило їх можливості як інструмента впливу на суспільну свідомість. Професійність викладу інформації через мас-медіа робить їх чинником соціальних, культурних змін, створює модель поведінки і життя.

Список використаних джерел

1. Зайко Л.Я. Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософських наук: 09.00.03 «соціальна філософія та філософія історії» / Л.Я. Зайко. Житомир, 2019. С. 1-3.
2. Вплив засобів масової інформації на розвиток особистості у підлітковому віці. / К.А.Крат. Київ, 2016. С.243
3. О.В.Вальо. Негативний вплив ЗМІ на свідомість українців. URL: <http://www.svalyava-vlada.gov.ua/filelib/sou/110316>
4. А.В.Сухорукова. Вплив ЗМІ на формування духовності особистості та суспільства. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/21700/17>